

СТЕПОВА РОСЛИННІСТЬ КИЇВСЬКОГО ПЛАТО

Охарактеризовано степову рослинність Київського плато на засадах флористичної класифікації, вказується на достатню репрезентативність сучасного стану Центрального Лісостепу в цілому. Степові угруповання дослідженого регіону належать до класу *Festuco-Brometea*, порядку *Festucetalia valesiacaе*. Найкраще представлено угруповання союзу *Festucion valesiacaе*— 7 асоціацій із 3 субасоціаціями, з яких 1 асоціація та 3 субасоціації описано вперше (*Melico transsilvanici-Stipetum capillatae* ass. nova; *Festuco valesiacaе-Stipetum capillatae caricetosum praecocis* subass. nova; *Salvio nemorasae-Festucetum valesiacaе botriochloetosum ischaemii* subass. nova; *Festucetum valesiacaе Festucetosum ovinae* subass. nova). Типові лучно-степові угруповання союзу *Fragario-Trifolion montani* репрезентовано чотирма асоціаціями. Справжньо-степові угруповання союзу *Astragalo-Stipion* є фрагментарними і представлено лише двома асоціаціями, одну з яких описано вперше (*Chamaecytisae ruthenicaе-Stipetum pennatae* ass. nova).

Вступ

Степові екосистеми перебувають у стані нестійкої рівноваги та є дуже динамічними. На особливу увагу заслуговують лучні степи, поширені в лісостеповій зоні, бо вони є найбільш вразливими й під дією антропогенного пресу швидко змінюють флористичний склад та втрачають еталонні риси.

Із середини 90-х років ХХ століття в Україні активізувалося вивчення степової рослинності на засадах флористичної класифікації. Зокрема, достатньо повно вивчено степову рослинність південної частини Лівобережного Лісостепу України [3, 5]. В останні роки багато уваги приділяється дослідженню лучно-степової рослинності Західного Поділля з виділенням ряду нових синтаксонів [1, 4, 6].

У зв'язку з тим що Київське плато знаходиться в центральній частині лісостепової зони, а західні й східні регіони вивчено набагато краще, виникла нагальна потреба дослідження степової рослинності на території Київського плато та розробки класифікаційної схеми на засадах флористичної класифікації.

Нарис природних умов

Своєрідність природних умов Київського плато визначається географічним положенням на північній межі Лісостепової зони. Фізико-географічна область Київського плато займає центральні райони Київської області та північну частину Черкаської області. Межі Київського плато на півночі збігаються із північною межею лісо-

степової зони [11]. На сході відмежована р. Дніпром. Західна й південна межі проходять на схилі Українського кристалічного щита, по межі виходів кристалічних порід.

Рельєф Київського плато сформувався в складних умовах у процесі активного прояву ендеогенних та екзогенних факторів, а складність палеогеографічних умов, особливо протягом останнього неоген-антропогенного етапу розвитку території, та різноманітний прояв сучасних геоморфологічних процесів у межах різних морфоструктур зумовили різноманітність генетичних типів морфоскульптури.

Територія Київського плато є платоподібним підняттям із розвитком підвищених лесових акумулятивних рівнин, розчленованих досить густою долинно-балковою сіткою, що зумовлює в окремих її районах долинно-балковий тип рельєфу [7]. Слабохвиляста поверхня лесових рівнин із поширеними в їх межах вузькими плескатими вододілами й схиловими поверхнями в придолінних ділянках густо розчленована ерозією. Особливо значною густотою й глибиною розчленування виділяється вузька придніпровська смуга височини. Правий корінний схил долини Дніпра підноситься над рівнем русла на 110–50 м, порізаний ярами, глибина врізання яких становить 100 м, ускладнений численними зсувами. В умовах широкого розвитку лесів і лесових порід, що легко піддаються ерозійному розмиву, у цій частині Київського плато, порізаний ерозійною сіткою, розвивається своєрідний тип лесової морфоскульптури [8].

Розташування Київського плато між двома великими водосховищами - Київським та Канівським - сприяє збільшенню вологості клімату, посиленню процесу ерозії правого берега р. Дніпра.

Територія характеризується великою різноманітністю ґрунтових комплексів і відмін, зумовлених специфічними особливостями ґрунтоутворюючих процесів. Піщані дерново-підзолисті ґрунти поширені головним чином на других терасах річок Дніпра, Стугни, Красної і Сіверки. Вони займають переважно вершини дюнних підвищень. Значно рідше великі масиви їх заходять і в центральні частини терас. Найбільше поширення мають середньопідзолисті ґрунти, що займають рівні ділянки та пологі схили.

Невелику площу займають у районі досліджень опідзолені ґрунти. Вони приурочені до найбільш розчленованих масивів, переважно в східній та південно-східній частині Київського плато.

Чорноземи займають найбільшу площу, вони приурочені до порівняно знижених, вирівняних ділянок плато. Найбільший їх масив знаходиться в межиріччях Стугни, Росі й Дніпра. Сформовані вони переважно на крупнопилуватих легкосуглинистих лесах і лише в південній частині на пилуватих середньосуглинистих породах.

Залежно від глибини скіпання чорноземи Київського плато належать до вилугуваних, нормальних та карбонатних відмін. Вилугувані чорноземи залягають у мезо- і мікрорельєфних зниженнях і лише зрідка суцільно вкривають широкі вигнуті плато. Опідзолені чорноземи займають великі площі, вони утворилися в результаті насування лісу на колишні степові ділянки. Ліс в умовах досить вологого клімату сприяв виникненню в ґрунтах підзолистого процесу ґрунтоутворення, який тут наклався на вже сформовані чорноземи [13]. Чорноземи на карбонатних породах займають куполовидні, видовжені підвищення, місцевості, прилеглі до урвищ.

Темно-сірі лісові ґрунти зустрічаються як окремими великими масивами, так і невеликими островами серед опідзолених чорноземів і сірих лісових ґрунтів. Утворилися під наметом широколистяних лісів, які сформувались на місці колишніх степів і є результатом тривалого опідзолюючого впливу лісу на чорноземні ґрунти, що утворилися тут раніше.

За «Геоботанічним районуванням Української РСР» [2] територія досліджень належить до Фастівського та Білоцерківського районів

Старокостянтинівсько-Білоцерківського округу, Канівського району Умансько-Канівського округу Подільсько-Середньодніпровської підпровінції Східноєвропейської провінції Європейсько-сибірської лісостепової області.

Зональні типи рослинності, широколистяні ліси та лучні степи, займають незначні площі. Зелісненість території в середньому становить близько 10 %, площі сільськогосподарських угідь займають близько 70-80 %. Напівприродні ценози зустрічаються досить нерівномірно в різних частинах регіону, займаючи від 10 до 20 %.

Степові фрагменти пов'язані з підвищеними ділянками еродованих схилів південної, південно-східної експозиції. Типові угруповання мають більше поширення на півдні регіону досліджень, хоча острівні місцезнаходження є і в північній частині, поблизу Києва.

Специфіка Київського плато полягає в тому, що степові угруповання збіднені порівняно із західними чи південними степами. Тут відсутні типові факультативні карбонатofilні елементи (представники родини бобових), зате багато псамофітних (*Helichrysum arenarium*, *Botriochloa ischaemum*, *Sedum acre*, *Agrostis tenuis* тощо) [12].

Матеріали та методика

Синтаксономічну схему степової рослинності Київського плато розроблено на основі 150 геоботанічних описів, виконаних авторами протягом 6 років (1996—2001). Формування, опрацювання й перетворення фітоценотичних таблиць здійснено з використанням пакета програм FICEN2 [17]. Для ідентифікації виділених синтаксонів було використано праці ряду авторів [10, 14, 15, 16]. Види рослин подано за визначником рослин [9].

СИНТАКСОНОМІЧНА СХЕМА СТЕПОВОЇ РОСЛИННОСТІ КИЇВСЬКОГО ПЛАТО

СІ. *Festuco-Brometea* Br.-Bl. et R. Tx., 1943

Ord. *Festucetalia valesiacae* Br.-Bl. et R. Tx., 1943

All. *Fragaho viridis-Trifolion montani*

Korotchenko, Didukh, 1997

Ass. *Thymo marschalliani-Caricetum praecocis*

Korotchenko, Didukh, 1997

Salvio pratensis-Poetum angustifoliae

Korotchenko, Didukh, 1997

Medicago-Festucetum valesiacae Wagner, 1940

Medicago romanicae-Poetum angustifoliae

Tkachenko, Movchan et V. Sl., 1987

Astragalo-Stipion Knapp, 1944

Chamaecytisae ruthenicae-Stipetum pennatae ass. nova

Carici humilis-Stipetum pennatae Tkachenko, Movchan et V. Sl., 1987

Festucion valesiacaе Klika, 1931

Festuco valesiacaе-Caricetum humilis Klika, (1931) 1936

Carici humilis-Stipetum capillatae Tkachenko, Movchan et V. Sl., 1987

Festuco valesiacaе-Stipetum capillatae Sillinger, 1931

F.v.-S.c. caricetosum praecocis subass. nova

Melico transilvanici-Stipetum capillatae ass. nova

Salvio nemorasae-Festucetum valesiacaе Korotchenko, Didukh, 1997

S.n.-F.v. botriochloetosum ischaemii subass. nova
Festucetum valesiacaе Solodkova et al., 1986;
Tkachenko et al., 1987

Fv. Festucetosum ovinae subass. nova

Botriochloetum ischaemii (Krist. 1937) L. Pop, 1977

Союз *Fragario viridis-Trifolion montani* на дослідженій території є найбільш мезофітним у складі класу *Festuco-Brometea* і представлений 4 асоціаціями, які репрезентують типову лучно-степову рослинність Центрального Лісостепу України. На основі проведених досліджень асоціацію *Thymo marschalliani-Caricetum praecocis* Korotchenko, Didukh, 1997 із союзу *Cirsio-Brachypodion pinnati* Hadac et Klika, 1944 переносимо до союзу *Fragario viridis-Trifolion montani*. Це можна аргументувати доброю представленістю у складі угруповань діагностичних видів союзу *Fragario viridis-Trifolion montani* (*Ranunculus polyanthemos*, *Poa angustifolia*, *Galium verum*, *Cichorium intybus*, *Trifolium montanum*, *Centaurea pseudomaculosa*, *Genista tinctoria*, *Lotus ucrainicus*) та відсутністю блоку діагностичних видів союзу *Cirsio-Brachypodion* (*Brachypodium pinnatum*, *Campanula glomerata*, *Primula veris*, *Cirsium pannonicum*, *Festuca pratensis*, *Clematis recta* та інші).

Асоціація *Thymo marschalliani-Caricetum praecocis* Korotchenko, Didukh, 1997

Діагностичні види: *Carex praecox*, *Helichrysum arenarium*, *Trifolium arvense*, *Trifolium repens*, *Medicago lupulina*, *Centaurea pseudomaculosa*, *Echium vulgare*, *Eryngium planum*, *Veronica praecox*.

Екологія та поширення: найбільш мезофітні угруповання союзу, які формуються переважно в

середній частині схилів різної експозиції (південна, південно-східна, південно-західна) та крутизни (від 5° до 45°). Проективне покриття травостою досить високе - 95-100 %. Ценози флористично багаті - 33-51 вид на 100 м² зі значною участю мезофітного різнотрав'я з класів *Trifolio-Geranietea sanguinei* Mull, 1962 та *Molinio-Arrhenatheretea* R. Tx., 1937. У регіоні досліджень угруповання добре представлені в районі Канівських дислокацій (між с Григорівка та с Зарубенці Канівського р-ну Черкаської обл.).

Асоціація *Salvio pratensis-Poetum angustifoliae* Korotchenko, Didukh, 1997

Діагностичні види: *Poa angustifolia*, *Polygala vulgaris*, *Scorzonera purpurea*, *Fragaria viridis*, *Filipendula vulgaris*, *Ranunculus polyanthemos*, *Veronica chamaedrys*, *Galium verum*.

Екологія та поширення: формуються на чорноземних та дещо еродованих схилах переважно північної та північно-західної, зрідка східної та північно-східної експозицій. Крутизна коливається від 10° до 40°. Травостій добре сформований, проективне покриття 75-100 %, однак задернованість слабка, оскільки основним ценозотворювачем є *Poa angustifolia*. Іноді досить добре розвинутий чагарниковий ярус із *Chamaecytisus ruthenicus*. У цілому є типовою й досить поширеною серед лучних степів дослідженого регіону (між с Шандра та с Тулинці Миронівського р-ну, в околицях с Копачів та с Витачів Обухівського р-ну, в околицях с. Стайки Кагарлицького р-ну Київської обл., між с Григорівка та с Зарубенці Канівського р-ну Черкаської обл.).

Асоціація *Medicago-Festucetum valesiacaе* Wagner, 1940

Діагностичні види: *Knautia arvensis*, *Onobrychis arenaria*, *Cichorium intybus*, *Origanum vulgare*, *Festuca valesiaca*, *Thymus marschallianus*, *Medicago romanica*.

Екологія та поширення: формується на схилах різної експозиції та крутизни (10°-45°) переважно в середній та верхній частинах схилів. Іноді досить добре сформований чагарниковий ярус із *Chamaecytisus austriacus*, *Chamaecytisus ruthenicus*, *Genista tinctoria*. Флористично досить багаті угруповання: 29-43 види на 100 м², добре представлені по всій території Київського плато (між с Григорівка та с Зарубенці Канівського р-ну Черкаської обл., в околицях с Трипілья Обухівського р-ну, між с Кременище та с Підгірці Києво-Святошинського р-ну Київської обл.).

Асоціація *Medicago romanicaе-Poetum angustifoliae* Tkachenko, Movchan et V. Sl., 1987

Діагностичні види: *Veronica spicata*, *Melilotus officinalis*, *Artemisia marschalliana*, *Astragalus onobrychis*, *Medicago romanica*, *Poa angustifolia*.
Екологія та поширення: угруповання формуються на схилах різної експозиції (північної, південної, східної) більшої крутизни (25-75°), ніж угруповання попередньої асоціації. Формуються на дещо еродованих схилах із лесовими або чорноземними ґрунтами. Проективне покриття травостою коливається від 50 до 95 %. Задернованість слабка, бо основними ценозоутворювачами є кореневищні злаки *Poa angustifolia*, *Elytrigia intermedia*, *Elytrigia repens*, *Botriochloa ischaetum*. Флористичне різноманіття невисоке: 21-32 види на 100 м². Дані угруповання приурочені до Придніпровської частини Київського плато (околиці с. Стайки Кагарлицького р-ну, с Копачів та с Вітачів Обухівського р-ну Київської обл.).

Союз *Astragalo-Stipion* включає найбільш типові степові угруповання, які є основою рослинного покриву степової зони. Вони характеризуються переважанням чи наявністю в ценозах видів роду *Stipa*. Угруповання даного союзу представлено лише двома асоціаціями, їх фрагменти виявлено тільки в південній частині Київського плато.

Асоціація *Chamaecytisae ruthenicae-Stipetum pennatae* ass. nova

Діагностичні види: *Stipa pennata*, *Chamaecytisus ruthenicus*, *Salvia pratensis*, *Euphorbia seguieriana*, *Arenaria uralensis*, *Scorzonera purpurea*, *Seseli campestris*, *Phleum phleoides*, *Veronica incana*, *Salvia nutans*.

Номенклатурний тип: опис № 4 (табл. 2), виконаний І. А. Коротченко 28.05.1999 р. в балковій системі між с Шандра і с Тулинці Миронівського району Київської області, у верхній частині схилу західної експозиції, крутизною 15°. Проективне покриття рослинного покриву 80 %. Травостій диференційований на два під'яруси: I - 50-70 см заввишки, II - до 20 см.

Екологія та поширення: угруповання формуються на схилах різної експозиції (переважно західної, рідше південно-західної, північно-західної чи південної) середньої крутизни (15-25°). Приурочені до верхньої та середньої частини схилів. Крім *Stipa pennata* злакову основу формують кореневищні види *Phleum phleoides*, *Calamagrostis epigeios*, *Poa angustifolia*. Флористично досить багаті угруповання: 24-41 вид на 100 м², проективне покриття травостою від 80 до 100 %. Чагарниковий ярус слабо розвинений, поодиноким, але постійно зростають кущі *Chamaecytisus*

ruthenicus та *Ch. austriacus*. Іноді при зменшенні антропогенного навантаження (косіння, випасання) чагарники можуть місцями утворювати зарості. На території Київського плато виявлена лише в південній частині (між с Шандра та с Тулинці Миронівського р-ну Київської обл.).

Асоціація *Carici humilis-Stipetum pennatae* Tkachenko, Movchan et V. SI., 1987

Діагностичні види: *Carex humilis*, *Adonis vernalis*, *Anemone sylvestris*, *Centaurea sumensis*, *Polygala podolica*, *Viola collina*, *Pedicularis kaufmannii*, *Jurinea calcarea*, *Stipa pennata*.

Екологія та поширення: угруповання формуються у верхній плакорній частині пологих (5-10°) схилів південно-східної та східної експозиції. Задернованість досить висока, флористичний склад становить 28-33 види. Фрагментарно зустрічаються в південній частині (між с Шандра та с Тулинці Миронівського р-ну Київської обл.), далі на північ заміщуються більш мезофітними асоціаціями *Festuco valesiacae-Caricetum humilis* та *Carici humilis-Stipetum capillatae*.

Союз *Festucion valesiacae* є найкраще репрезентованим на території Київського плато (7 асоціацій та 3 субасоціації). Він включає збіднені, деградовані внаслідок антропогенного впливу угруповання, в яких діагностичні види інших союзів відсутні, флористичний склад збіднений. Діагностичними видами є евритопні та стійкі до спасування види. Угруповання даного союзу репрезентують різні стадії пасквальної дигресії.

Асоціація *Festuco valesiacae-Caricetum humilis* Klika (1931), 1936

Діагностичні види: *Carex humilis*, *Festuca valesiaca*, *Ranunculus polyanthemus*, *Pimpinella saxifraga*, *Taraxacum officinale*.

Екологія та поширення: формується на досить пологих (10-15°) схилах північно-східної та південної експозиції. Проективне покриття травостою 80-100 %. Угруповання характеризуються досить сильною задернованістю зі значною участю ксеромезофітного різнотрав'я. Поширення даної асоціації залежить від ареалу *Carex humilis*. Вона спорадично зустрічається в середній та південній частині Київського плато (між с Шандра та с Тулинці Миронівського р-ну, в околицях с Копачів Обухівського р-ну Київської обл.).

Асоціація *Carici humilis-Stipetum capillatae* Tkachenko, Movchan et V. SI., 1987

Діагностичні види: *Carex humilis*, *Adonis vernalis*, *Stipa capillata*, *Elytrigia intermedia*.

Екологія та поширення: на відміну від попередньої асоціації формується на крутих (40-60°) схилах південної та західної експозиції з дещо еродованими ґрунтами. Флористичний склад збіднілий - 23-24 види. Виявлено лише в центральній частині Київського плато (окол. с. Копачів Обухівського р-ну Київської обл.).

Асоціація *Festuco valesiacae-Stipetum capillatae* Sillinger, 1931

Діагностичні види: *Stipa capillata*, *Festuca valesiaca*, *Elytrigia repens*, *Campanula sibirica*, *Plantago lanceolata*, *Koeleria cristata*, *Salvia nemorosa*, *Dianthus membranaceus*, *Artemisia absintium*.

Екологія та поширення: угруповання мають широку екологічну амплітуду. Формуються на схилах будь-яких експозицій, як пологих (7-15°), так і дуже крутих (60-75°). Травостій добре сформований, проективне покриття 80-100 %, флористичне багатство - 22-38 видів на 100 м². Добре репрезентовані на схилах балок із степовою рослинністю по всій території Київського плато (околиці с. Вітачів, с. Щербаківка, с. Копачів, с. Старі Безрадиці Обухівського р-ну, с. Стайки Кагарлицького р-ну, між с. Кременище та с. Підгірці Києво-Святошинського р-ну, с. Ярошівка Фастівського р-ну Київської обл., між с. Григорівка та с. Зарубинці Канівського р-ну Черкаської обл.).

Субасоціація *Festuco valesiacae-Stipetum capillatae caricetosum praecocis* subass. nova

Діагностичні види: *Carex praecox*, *Euphorbia virgultosa*, *Artemisia dniproica*, *Falcaria vulgaris*, *Teucrium chamaedrys*.

Номенклатурний тип: опис № 25 (табл. 2) виконано Т. В. Фіцайло 29.06.1998 р. на степових схилах між с. Монастир'юк і с. Зарубинці Канівського району Черкаської області. Опис здійснено в середній частині некрутого (15°) південного схилу. Проективне покриття рослинного покриву досягає 100%. Травостій диференційований на 2 під'яруси: I - 70 см заввишки, сформований переважно *Stipa capillata*, II - до 30 см утворюють види різнотрав'я разом із *Carex praecox*.

Екологія та поширення: угруповання є більш мезофітними порівняно з ценозами асоціації, оскільки займають середню й нижню частини пологих схилів 10-25°, різної експозиції, а іноді спускаються на плескати днища балок. Проективне покриття травостою 80-100 %. У флористичному складі краще представлені види лучно-степового різнотрав'я: *Euphorbia virgultosa*, *Falcaria vulgaris*, *Plantago lanceolata*. Злакову основу разом із *Festuca valesiaca* формує *Poa angus-*

tifolia, а не *Koeleria cristata*. Угруповання добре представлені на схилах балок по всій території Київського плато (околиці с. Вітачів, с. Щербаківка, с. Копачів, с. Старі Безрадиці Обухівського р-ну, с. Стайки Кагарлицького р-ну, між с. Кременище та с. Підгірці Києво-Святошинського р-ну, с. Ярошівка Фастівського р-ну Київської обл., між с. Григорівка та с. Зарубинці Канівського р-ну Черкаської обл.).

Асоціація *Melico transsilvanici-Stipetum capillatae* ass. nova

Діагностичні види: *Melica transsilvanica*, *Thalicttrum minus*, *Stachys recta*, *Artemisia marschalliana*, *Aster amelloides*, *Coronilla varia*, *Onobrychis arenaria*, *Centaurea pseudomaculosa*.

Номенклатурний тип: опис № 27 (табл. 2) виконано Т. В. Фіцайло 27.06.1998 на степових схилах між с. Григорівка та с. Луковиця Канівського району Черкаської області. Опис здійснено на схилі південно-східної експозиції крутизною 25°. Проективне покриття рослинного покриву досягає 100 %. Травостій диференційований на два під'яруси: I (основний) - 50-70 см заввишки, II (розріджений) - до 25 см.

Екологія та поширення: угруповання формуються на лесових або чорноземних ґрунтах, на схилах південно-східної та північно-східної експозиції різної крутизни (7-40°), іноді виходять на плакорні вирівняні ділянки. Злакову основу, крім *Stipa capillata*, формують кореневищні види, такі як *Poa angustifolia*, *Elytrigia intermedia*, *Melica transsilvanica*. Різнотрав'я представлене переважно мезоксерофітними та ксеромезофітними видами. Флористичний склад досить багатий: 26-45 видів на 100 м². Добре представлені в районі Канівських дислокацій (околиці с. Григорівка, с. Луковиця, с. Зарубинці, с. Монастир'юк Канівського р-ну Черкаської обл.).

Асоціація *Salvia nemorosae-Festucetum valesiacae* Korotchenko, Didukh, 1997

Діагностичні види: *Salvia nemorosa*, *Festuca valesiaca*, *Potentilla argentea*, *Eryngium planum*, *Medicago romanica*, *Thymus marschallianus*, *Galium verum*.

Екологія та поширення: угруповання приурочені переважно до схилів південної експозиції різної крутизни (від 5° до 45°). Формуються під впливом випасання, іноді викошування, внаслідок чого зменшується роль різнотрав'я й формуються досить бідні ценози (17-25 видів на 100 м²). Угруповання даної асоціації достатньо репрезентовані на степових схилах Київського плато (між. м. Васильків та с. Велика Бугаївка Василь-

ківського р-ну, околиці с Копачів, с Жуківці Обухівського р-ну, між с Мар'янівка та с. Романків, околиці с Підгірці Києво-Святошинського р-ну, між с Шандра та с Тулинці Миронівського р-ну Київської обл, між с Григорівка та с Зарубинці Канівського р-ну Черкаської обл.).

Субасоціація *Salvio nemorasae-Festucetum valesiacaе botriochloetosum ischaemii subass. nova*

Діагностичні види: *Botriochloa ischaemum*, *Pimpinella saxifraga*, *Nonea pulla*, *Euphorbia seguiri-ana*, *Hieracium pilosella*, *Seseli campestre*, *Camp-panula sibirica*.

Номенклатурний тип: опис № 9 (табл. 3) виконано Т. В. Фіцайло 20.05.1998 р. на степовому схилі біля р. Івковитиці в околицях с Жуківці. Опис здійснено у верхній частині похилого (5°) схилу південної експозиції. Проективне покриття травостою досягає 100%. Травостій диференційований на два під'яруси: I (розріджений) - висотою 40-50 см, II (основний) - до 25 см. Флористичне багатство - 25 видів на 100 м².

Екологія та поширення: угруповання зростають по схилах різних експозицій (переважно південної, рідше - південно-східної та північно-західної) переважно некрутих (5-15°). Формуються в умовах меншого антропогенного навантаження, в результаті чого збільшується роль мезоксерофітного різнотрав'я та флористичне багатство (25-34 види на 100 м²). Проективне покриття травостою - 75-100 %. Як і угруповання основної асоціації, добре представлені на степових балках у регіоні досліджень (між м. Васильків та с Велика Бугаївка Васильківського р-ну, околиці с Копачів, с Жуківці Обухівського р-ну, між с Мар'янівка та с Романків Києво-Святошинського р-ну, між с Шандра та с Тулинці Миронівського р-ну Київської обл, між с Григорівка та с. Зарубинці Канівського р-ну Черкаської обл.).

Асоціація *Festucetum valesiacaе Solodkova et al., 1986; Tkachenko et al., 1987*

Субасоціація *Festucetum valesiacaе Festucetosum ovinaе subass. nova*

Діагностичні види: *Festuca ovina*, *Festuca valesiaca*, *Koeleria cristata*, *Galium verum*, *Achillea submillefolium*.

Номенклатурний тип: опис № 15 (табл. 3) виконаний Т. В. Фіцайло 11.06.1997 р. на схилі балки в околицях с. Велика Бугаївка Васильківського району Київської області. Опис здійснено на схилі південної експозиції крутизною 20°. Проективне покриття травостою 80 %, чіткої диферен-

ціації на під'яруси немає, флористичне багатство - 28 видів на 100 м².

Екологія та поширення: угруповання формуються переважно на приплакорних вирівняних ділянках та схилах південної експозиції крутизною 5-20°. Проективне покриття травостою коливається від 70 до 95 %. Мають хорошу задернованість, бо основними ценозоутворювачами є *Festuca valesiaca*, *Festuca ovina* та *Koeleria cristata*. Флористичне багатство становить 19-30 видів на 100 м². Як і угруповання попередньої асоціації, формуються під впливом випасу. В регіоні досліджень угруповання представлені в районі «Васильківських Карпат» (між м. Васильків та с Велика Бугаївка Васильківського р-ну Київської обл.) та Канівських дислокацій (між с Григорівка та с. Монастир'юк Канівського р-ну Черкаської обл.).

Асоціація *Botriochloetum ischaemii (Krist. 1937) L. Pop, 1977*

Діагностичні види: *Botriochloa ischaemum*, *Viola ambigua*, *Euphorbia cyparissias*, *Thymus marschallianus*.

Екологія та поширення: угруповання формуються на дещо еродованих лесових або чорноземних ґрунтах у верхній або середній частині схилів різної експозиції (південної, південно-східної, південно-західної та західної) та крутизни (5-40°). Проективне покриття травостою коливається від 50 до 100 %. Задернованість незначна, оскільки злакову основу формують кореневищні види (*Botriochloa ischaemum*, *Poa angustifolia*, *Elytrigia repens*). Іноді формується ярус із *Chamaecytisus austriacus*. Флористичне багатство становить 20-36 видів на 100 м². Угруповання добре представлені на схилах балок Київського плато (околиці с Копачів, с Жуківці, с Витачів Обухівського р-ну, с. Стайки Кагарлицького р-ну, між с Шандра та с Тулинці Миронівського р-ну Київської обл.).

Висновки

Степова рослинність Київського плато на сучасному етапі є достатньо репрезентованою для Центрального Лісостепу України. Найкраще представлені угруповання союзу *Festucion valesiacaе* - 7 асоціацій із 3 субасоціаціями, із яких 1 асоціація та 3 субасоціації описані вперше. Типові лучно-степові угруповання союзу *Fragario-Trifolion montani* репрезентовані чотирма асоціаціями. Внаслідок критичного аналізу та порівняння з іншими роботами було уточнено місце асоціації *Thymo marschalliani-Caricetum*

Таблиця 1. Фітоценотична характеристика союзу *Fragario viridis-Trifolium montani*

Експозиція	S/O	S/W	S	W	S	S/W	S	-	S	W	N/W	N/W	-	-	O	N		S/O	N	S/W	W	N/O	N/W	S/O
Кругість, град.	45	55	5	5	10	7	10	-	50	15	40	40	-	-	10	35		15	15	15	10	5	25	25
Проективне покриття, %	95	100	90	100	95	95	95	100	100	90	100	100	60	100	100	100	75	100	90	100	90	100	100	80
Кількість видів	33	38	30	37	44	51	48	43	35	34	23	25	29	23	19	19	29	39	29	37	29	33	43	32
Номер синтаксону	1									2									3					
Номер опису	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24
D. s. Ass. <i>Thymo marschalliani-Caricetum praecoxis</i>																								
<i>Carex praecox</i>	3	3	1	2	3	2	4	.	.	.	1	3	1
<i>Helichrysum arenarium</i>	2	.	.	.	1	1	1	1	1	1	.	.	.
<i>Trifolium arvense</i>	1	1	.	1	1	1	.	1
<i>Trifolium repens</i>	1	2	3	1	2	.	.	2	2
<i>Medicago lupulina</i>	2	1	.	1	1	1	.	1	1
<i>Centaurea pseudomaculosa</i>	.	.	1	1	1	1	1	.	1	1	.	1	.	.	.
<i>Echium vulgare</i>	1	.	1	.	.	1	.	1	1
<i>Genista tinctoria</i>	1	1	3	3	1	2	1	1	3	1
<i>Eryngium planum</i>	.	1	.	.	1	1	1
<i>Lotus ucrainicus</i>	.	1	2	1	1	1	1	2	1	1	.	.	.
<i>Agrostis vinealis</i>	1	.	.	4	1	2	3	3
<i>Salvia nemorosa</i>	1	1	2	2	.	1	1	2	3	1	1
<i>Verbascum lychnitis</i>	1	1	1	1	1	1	.	.	.	1
<i>Veronica praecox</i>	.	.	.	1	1	.	1	.	.	1	1
<i>Berteroa incana</i>	.	.	1	1	1	.	1	1	2
<i>Campanula rapunculus</i>	1	1	1	1	1
<i>Nonea pulla</i>	1	.	1	1	.	.	.	1
<i>Koeleria cristata</i>	3	2	1	1
D. s. Ass. <i>Salvio pratensis-Poetum angustifoliae</i>																								
<i>Polygala vulgaris</i>	1	.	1	1	1	.	1	.	.	1	1	.	1	1	.
<i>Scorzonera purpurea</i>	1	1	.	.	1	1
<i>Fragaria viridis</i>	1	.	1	.	.	1	.	2	.	2	3	1	1	1
<i>Filipendula vulgaris</i>	1	1	2	3	3	1	1	1

<i>Chamaecytisus ruthenicus</i>	2	.	.	.	3	.	1	1	.	3	.	2	.	.	.	3	.	.	1
<i>Euphorbia virgultosa</i>	1	.	.	.	1	.	.	1	.	.	.	1	1
<i>Ajuga genevensis</i>	1	.	1	1
<i>Stellaria graminea</i>	1	.	1	.	.	.	1
<i>Viola ambigua</i>	1	.	1	1
<i>Veronica chamaedrys</i>	.	1	.	.	.	1	1	1	2	2
<i>D. s. Ass. Medicago-Festucetum valesiacae</i>																								
<i>Knautia arvensis</i>	1	1	1	1	.	2	1	1	1	.
<i>Onobrychis arenaria</i>	1	1	2	1
<i>Falcaria vulgaris</i>	1	.	1	1	.	1	.	1	1	1
<i>Viscaria vulgaris</i>	1	3	2	1	.	.	2
<i>Poa pratensis</i>	2	1	.	.
<i>D. s. Ass. Medicago romanicae-Poetum angustifoliae</i>																								
<i>Veronica spicata</i>	1	1	.	.	1	.	.	.
<i>Melilotus officinalis</i>	1	1
<i>Artemisia marschalliana</i>
<i>Elytrigia intermedia</i>	2	.	.	3	1	.	.	.	4	.	.
<i>Potentilla arenaria</i>
<i>Astragalus onobrychis</i>	1	.	.	1	.	.	.
<i>D. s. All. Fragario viridis-Trifolion montani</i>																								
<i>Poa angustifolia</i>	4	3	1	4	3	5	4	4	3	4	1	1	4	4	4	3	5	4	1	3	4	.	.	4
<i>Ranunculus polyanthemos</i>	1	1	1	1	1	.	1	.	1	2	1	1	.	1	1	1	1	1	1	1
<i>Trifolium montanum</i>	.	1	1	.	1	1	1	.	.	1	.	.	1	2	1	.	1	.	1	1	1	.	.	.
<i>Cichorium intybus</i>	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	.	1	.	1	1	1
<i>Origanum vulgare</i>	.	1	1	1	1	.	1	1	.	2	.	1	1	.	2	1	.
<i>Festuca ovina</i>	4	3	3	.	.	.	5	3	3	3	.
<i>Euphorbia cyparissias</i>	1	.	.	2	.	1	.	.	1	1	1	.	1	1	.	.	1	1	.
<i>Daucus carota</i>	1	.	.	1	.	.	1	1	1	.	.	1	1	.
<i>Plantago media</i>	.	1	1	1	2	1	.	1	2	1	.	1	.	1	.	.	.	1	1	.	1	1	1	.
<i>Pimpinella saxifraga</i>	.	1	.	1	.	.	1	.	.	2	1	1	1	.	.	1	.	2	.
<i>D. s. Cl. Festuco-Brometea</i>																								
<i>Hieracium pilosella</i>	1	1	2	1	1	1	.	1	2	.	1	1	.	1	.	.	1	1

Dianthus membranaceus	1	.	1	1	1	1	1	.	1	.
Clinopodium vulgare	.	1	.	.	1	.	1	1	1	.	2	.
Thymus marschallianus	1	1	3	3	3	3	2	1	1	3	1	2	2	1	.	.	2	.	3	3	3	1
Potentilla argentea	2	2	.	2	1	.	.	1	1	.	1	1	.	.	1	.	1	1
Calamagrostis epigeios	1	1	1	5	.	.	1	.	.	4	.	.	1	.
Potentilla impolita	.	.	1	.	.	1	1	.	2	1	1	1	1	.	.	1	.	.
Medicago romanica	1	.	.	1	1	2	1	2	1	.	1	1	2	1	1	2	1
Artemisia austriaca	.	.	.	1	1	1	1	1	.
Asperula cynanchica	1	2	.	.	1	1	2	2	1	.	.	.	1	1	1	.	2	1
Bothriochloa ischaemum	2	1	1	1	.	1	2	3	.	4
Campanula sibirica	.	.	1	1	1	.	.	2	1
Chamaecytisus austriacus	.	.	.	1	1	2	1	2	.	.	2	1	3	.	1	1	.
Hypericum perforatum	2	1	1	1	1	1	1	1	.	.	1	1	1	1	1	.	1	.	.	2	1	.
Festuca valesiaca	.	3	4	.	4	2	.	4	3	.	1	3	.	.	.	1	.	1	1	3	2	1
Plantago lanceolata	1	1	.	1	1	1	1	1	.	1	1	.	.	1	.	.	1	.	1	2	.	1
Eryngium campestre	1	2	1	.	1	1	1	1	1	.	1	.	1	2	1	1	1	1
Agrimonia eupatoria	2	1	1	1	1	1	1	1	1	2	.	1	1	1	2	.	.	1	1	1	1	1
Achillea submillefolium	1	1	1	.	1	1	1	1	2	.	1	1	1	2	.	1	.	1	1	1	1	2
Teucrium chamaedrys	1	2	2	3	2	2	3	2	1	3	1	3	.	1	1	1	2	1	1	3	2	.
Galium verum	1	1	1	.	1	2	2	1	3	2	1	3	1	3	1	3	2	2	1	2	1	3
Elytrigia repens	2	.	1	.	.	2	.	.	3	4	.	1	2	1	.
Convolvulus arvensis	.	.	.	1	1	.	.	1	1	.	1	.	.	1	1	1

Види, які зустрічаються зрідка: *Achillea setacea* (10), *Achyrophorus maculatus* (10), *Acinos arvensis* (3, 20), *Adonis vernalis* (11, 29), *Allium podolicum* (1), *Anthyllis macrocephala* (1), *Arenaria serpyllifolia* (8), *A. uralensis* (14, 17), *Arrhenatherum elatius* (17), *Artemisia absinthium* (6, 16, 18, 23, 29), *A. dniproica polyphyllus* (23), *Aster amelloides* (19), *Bromopsis inermis* (26), *Bromopsis riparia* (25), *Campanula persicifolia* (18, 21), *C. rapunculoides* (13), *Carduus crispus contigua* (2, 6, 24), *Carlina biebersteinii* (12, 13, 20, 23), *Centaurea jacea* (23), *C. scabiosa* (10, 16, 29), *Cerastium arvense* (1, 2, 25), *C. holosteoides* (3, 4, 10), *Ch. juncea* (20), *Cirsium polonicum* (8, 9, 15, 16), *Cleistogenes bulgarica* (25), *Cnidium dubium* (22, 23), *Coronilla varia* (8, 25), *Crinitaria linoxyris* (25), *C. villi* (18), *Dianthus campestris* (4), *D. deltoides* (1, 2, 22, 23), *Dianthus fischeri* (5, 6, 18), *Equisetum arvense* (29), *Erigeron acris* (20), *E. canadensis* (27, 28), *Euphorbia*, *Euphrasia parviflora* (19, 23, 28), *Glechoma hederacea* (10), *Gypsophila paniculata* (23), *Hieracium echioides* (22), *H. cymosum* (6, 7, 12, 18, 27), *H. virosus*, *Hypericum elegans* (22), *Koeleria sabuletorum* (28), *Lactuca stricta* (27), *Lavatera thuringiaca* (9, 22), *Libanotis montana* (29), *Linaria genistifolia* (27), *Lithospermum campestris* (4, 7, 21), *Luzula pilosa* (10, 11), *Nepeta cataria* (18), *Nonea rossica* (5, 7, 25), *Oenothera biennis* (28), *Pedicularis kaufmannii* (17), *Peucedanum luteo-oleoides* (10, 24, 25), *Phlomis tuberosa* (19), *Plantago stepposa* (29), *Poa compressa* (25), *Potentilla humifusa* (29), *P. obscura* (7, 18, 20), *Prunella vulgaris* (2, 3), *Ranunculus acris* (23), *R. illyricus* (17), *Rosa canina* (6, 9), *Rumex acetosella* (5), *Salvia nutans* (13, 17), *S. pratensis* (14, 15), *Scabiosa ochroleuca* (7, 12, 25), *Se...*

<i>D. s. Ass. Carici humilis-Stipetum pennatae</i>																								
Carex humilis	4	3	1	3	1	1		
Adonis vernalis	2	2	1	.	1	1		
Anemone sylvestris	2	2	1		
Centaurea sumensis	.	.	.	1	.	1	2		
Polygala podolica	1	1		
Viola collina	.	.	.	2	.	1	1	1		
Pedicularis kaufmannii	.	.	.	1	.	2	2		
Polygala vulgaris	.	.	.	1	.	1	1	.	1	1		
Jurinea calcarea	.	.	.	2	.	1	1		
<i>D. s. Ass. Carici humilis-Stipetum capillatae</i>																								
Sedum ruprechtii	1	1		
<i>D. s. Ass. Festuco valesiacae-Stipetum capillatae</i>																								
Campanula sibirica	1	1	.	1	1	.	1	3		
Festuca valesiaca	.	.	.	3	.	.	.	1	.	1	1	1	1	4	3	4	2	2	3	2	3	1	1	3
Elytrigia repens	1	.	.	.	1	1	1	.	.	1	3	.	.	1	3	3	3	2	
Plantago lanceolata	.	1	1	1	.	.	.	1	.	2	1	.	.	.	1	1	1	1	1	
Artemisia absinthium	.	.	1	.	1	1	.	.	1	1	1	.	.	.	1	1	.	
Helichrysum arenarium	1	.	.	.	1	.	1	1	1	1	1	2	.	.	.	1	
Koeleria cristata	.	.	.	3	1	1	2	4	3	3	3	
Taraxacum officinale	1	1	1	1	.	1	1	1	
Dianthus membranaceus	1	.	.	1	1	.	1	
Daucus carota	1	.	1	.	.	1	
Centaurea jacea	2	1	.	.	.	1	
Astragalus onobrychis	1	1	1	
Cichorium intybus	1	.	.	1	1	.	.	.	1	.	.	.	
Hieracium echinoides	1	1	.	.	.	1	
Veronica spicata	1	1	1	1	
Bothriochloa ischaemum	1	1	1	3	2	
<i>D. s. Sass. Festuco valesiacae-Stipetum capillatae caricetosum praecoxis</i>																								
Carex praecox	1	1	1	3	4	4	3	

Euphorbia virgultosa	1	.	1	1	1	.	2
Falcaria vulgaris	1	1	.	1	1	1	2	1
Potentilla argentea	1	1	1	1	1	1	1	1	1

D. s. Ass. *Melico transsilvanici-Stipetum capillatae*

Melica transsilvanica
Thalictrum minus	1	.	1	.	1	.	.	1	1	.	2
Stachys recta	1
Artemisia pontica
Artemisia marschaliana	1	.	.	.	1	1	1	2	.	.
Coronilla varia	1	.	.	1	.	.	1
Aster amelloides	1	.
Onobrychis arenaria	1	.	.	1	.	1	1	.	1	1	.	.	.	1	1	.	.	.	1	.
Centaurea pseudomaculosa	.	.	1	1	.	.	.	1

D. s. All. *Festucion valesiacae*

Hypericum perforatum	1	.	.	1	.	.	.	1	.	.	1	.	2	.	1	1	1	.	1	2	1	1	.	2
Salvia nemorosa	3	.	1	1	1	.	1	2	1	1	.	.	1	2	.
Medicago romanica	.	.	.	1	1	.	.	1	.	.	2	1	1	1	2	3	.	3	3	3	.	.	1	2
Euphorbia cyparissias	1	1	1	.	1	1	.	1	.	1	.	1	1	.	.	2	1
Viscaria vulgaris	1	1	1	.	.	1	.	.	2	.
Asparagus polyphyllus	1	.	1	.	1	1	.	.	.	1	.

D. s. Cl. *Festuco-Brometea*

Stipa capillata	1	.	1	1	1	3	1	1	2	3	1	3	4	2	3	3	1	1	1	4	
Thymus marschallianus	2	2	1	2	1	3	2	1	2	1	2	1	1	3	.	3	.	1	.	1	.	3	3	2	1
Poa angustifolia	4	4	4	2	1	.	2	1	4	.	3	1	.	2	.	.	.	3	.	.	4	3	3	3	3
Asperula cynanchica	1	1	1	1	2	1	1	1	1	.	.	.	2	.	
Teucrium chamaedrys	2	1	1	3	1	.	1	1	3	1	3	1	.	1	1	1	2	.	
Galium verum	1	3	1	1	1	1	.	.	3	.	1	1	1	1	1	2	2	.	2	1	2	2	2	3	1
Eryngium campestre	.	1	1	1	1	.	.	1	.	1	1	1	1	3	1	1	1	1	1	1	.	.	2	1	
Agrimonia eupatoria	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1	.	.	1	.	1	1	.	.	.	1	1	1	1	.	.
Achillea submillefolium	1	2	1	1	1	.	.	1	1	1	1	1	.	.	2	1	.	2	3	1	1	.	.	1	1
Elytrigia intermedia	.	.	.	1	.	.	1	.	.	1	3	1	.	4	3	.	1	.	.	2	.
Convolvulus arvensis	1	1	1	1	.	.	1	1	1	.	1	1	.	.	.	1	.	1	1	.	.

Ranunculus polyanthemus	.	1	1	.	.	1	1	1	1	1	.	.	.	
Plantago media	.	.	.	1	1	1	1	.	1	1	.	.	1	.	2	3	.	1	.	1	1	.	.
Trifolium montanum	.	.	.	1	.	.	.	1	1	1	1	.	.	3
Chamaecytisus austriacus	2	1	5	.	1	1	2	.	.	.	4	.	.	1	1	.	.	2	.
Pimpinella saxifraga	.	.	.	1	1	.	1	1	1	1	1	.	.	.	1	.	.	1
Artemisia austriaca	.	1	1	1	1	2

Види, які зустрічаються зрідка: *Achillea setacea* (13, 14, 26, 29), *Achyrophorus maculatus* (6, 21), *Acinos arvensis* (18), *Agropyron pectinatum* (19), *Agrostis* (15, 26), *Ajuga genevensis* (3, 4, 18, 24), *Allium sphaerocephalon* (25), *Anchusa officinalis* (2), *Anthyllis macrocephala* (15, 20), *Arenaria serpyllifolia* (25), *Artemisia scoparia* (12, 13), *Astragalus cicer* (28, 29), *A. dasyanthus* (6), *Berteroa incana* (18, 19, 25), *Bromopsis inermis* (7, 26, 27), *Campanula patula* (16, 20), *Cacanthoides* (18), *Carex contigua* (24), *C. michelii* (7, 28), *Carlina biebersteinii* (3, 9, 15, 16, 24, 29), *C. vulgaris* (12), *Centaurea diffusa* (4), *C. scabiosa* (11, 26), *Chondrilla juncea* (25, 26), *Cleistogenes bulgarica* (12, 13), *Clinopodium vulgare* (27), *Cnidium dubium* (16, 19), *Crinitaria villosa* (12), *Cynoglossum officinale* (27), *D. borbasii* (24), *D. deltoides* (15, 17), *D. fischeri* (30), *Echium vulgare* (26), *Eryngium planum* (21, 26, 27), *Euphrasia parviflora* (15, 20), *Euphrasia stricta* (27), *F. pratensis* (2, 17), *Filipendula vulgaris* (3, 5, 14, 26), *Fragaria viridis* (8, 20, 26), *Galium tyraicum* (16), *Genista tinctoria* (24), *Gypsophila paniculata* (3, 17, 23), *Gypsophila fastigiata* (11), *Hieracium cymosum* (1, 9, 27), *H. pilosella* (4, 16, 27, 29), *H. umbellatum* (14, 17, 29), *H. virosum* (3), *Hyacinthella leucophaea* (27), *Jurinea arachnoidea* (10), *Knautia arvensis* (15, 20, 26), *Koeleria grandis* (25), *Lathyrus tuberosus* (27), *Leontodon autumnalis* (9), *Leonurus cardiaca* (28), *Lilium vulgare* (26), *Lithospermum officinale* (28), *Lotus ucrainicus* (24), *Luzula campestris* (1), *Luzula pilosa* (8), *Medicago sativa* (18), *Melandrium album* (22, 23), *Melilotus alba* (27), *Nonea pulla* (13, 26), *N. rossica* (25), *Ononis arvensis* (15, 16), *Origanum vulgare* (1, 3, 16, 17, 27), *Otites borysthena* (14–16), *Peucedanum lubimenkoanum* (27), *Phlomis pungens* (11), *Ph. tuberosa* (7, 11, 18, 20), *Poa bulbosa* (12), *P. compressa* (12, 25), *P. pratensis* (15), *Potentilla arenaria* (7, 12, 13, 21, 27), *P. heptaphylla* (27), *P. sulphurea* (28), *Pulsatilla nigricans* (26), *Ranunculus acris* (20), *Rubus idaeus* (28), *Rumex acetosella* (25), *R. crispus* (26), *Scabiosa ochroleuca* (15, 18), *Scilla maritima* (27), *Stellaria graminea* (8, 22, 23), *Syrenia cana* (1, 3), *Thesium arvense* (7, 21, 26), *Thymus pulegioides* (17), *Tragopogon major* (25, 29), *T. officinalis* (30), *Trifolium alpestre* (26), *T. medium* (20), *Urtica dioica* (5), *Verbascum austriacum* (26), *V. lychnitis* (5, 17, 24, 26), *V. phoeniceum* (4, 12), *Veronica austriaca* (27), *V. longifolia* (17), *V. praecox* (8, 11, 24), *V. prostrata* (1, 3, 9, 25), *V. teucrium* (24), *Vicia cracca* (20), *V. hirsuta* (29), *V. tenuifolia* (25), *V. tetrasperma* (27), *V. villosa* (27), *V. arvensis* (26).

Примітка. Номерами позначено синтаксони: 5 – Ass. *Stipetum pennatae*, 6 – Ass. *Carici humilis-Stipetum pennatae*, 7 – Ass. *Festuco valesiacaе-Caricetum humilis*, 8 – Ass. *Festuco valesiacaе-Caricetum humilis*, 9 – Ass. *Festuco valesiacaе-Stipetum capillatae*, 10 – Sass. *F. v. s. c. caricetosum praecocis*, 11 – Ass. *Melico transsilvanici-Stipetum capillatae*.

Таблиця 3. Фітоценотична характеристика союзу *Festucion valesiacaе*

Експозиція	S	S	S	S	S	S	S	–	S	N/W	S	S/O	S	–	S	–	–	S/O	V
Крутість, град.	35	5	15	45	10	10	45	–	5	10	10	15	10	–	20	–	–	5	1
Проективне покриття, %	75	95	80	75	80	90	100	85	100	80	80	75	100	70	80	80	95	90	10
Кількість видів	21	25	17	12	23	24	23	25	25	27	34	32	31	30	28	20	19	19	3
Номер синтаксону	12						13						14						
Номер опису	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19

D. s. Ass. <i>Salvio nemorasae-Festucetum valesiacae</i>																			
Salvia nemorosa	3	1	1	3	3	1	3	.	1	1	.	1	2	
Potentilla argentea	1	.	.	1	1	1	.	.	1	.	1	1	3	1	
Eryngium planum	.	.	1	.	1	1	.	.	1	
D. s. Sass. <i>S. n.-F. v. botriochloetosum ischaemii</i>																			
Bothriochloa ischaemum	3	.	.	.	1	.	2	2	3	1	1	1	4	1	
Pimpinella saxifraga	1	.	1	1	1	1	1	.	.	2	.	.	.	
Nonea pulla	.	.	.	1	1	.	.	1	1	1	.	1	1	1	
Euphorbia sequierana	.	1	.	1	.	.	1	1	1	1	2	.	
Hieracium pilosella	1	1	2	1	1	.	.	.	1	.	.	.	
Seseli campestre	2	2	1	2	
Campanula sibirica	1	1	.	.	.	1	
Hypericum perforatum	1	1	1	.	1	
D. s. Sass. <i>Festuceto valesiacae Festucetosum ovinae</i>																			
Festuca ovina	4	.	.	3	3	3	1	3
D. s. Ass. <i>Botriochloetum ischaemii</i>																			
Viola ambigua	1	
Euphorbia cyparissias	1	.	1	.	1	1	3	
D. s. All. <i>Festucion valesiacae, Cl. Festuco-Brometea</i>																			
Festuca valesiaca	3	1	4	3	4	2	4	4	2	3	1	1	2	5	4	4	.	2	
Koeleria cristata	.	1	1	4	2	1	2	1	4	2	3	.	2	2	2	1	1	4	
Medicago romanica	2	1	2	1	2	1	.	.	1	2	1	1	4	1	2	2	.	.	
Thymus marschallianus	1	1	3	3	2	1	1	1	.	1	2	1	1	2	2	.	1	.	
Poa angustifolia	.	1	.	.	4	3	4	2	3	1	1	1	2	2	1	.	3	1	
Teucrium chamaedrys	2	1	1	1	1	1	1	.	.	.	
Galium verum	2	1	2	1	1	3	.	1	.	1	1	.	1	2	1	2	2	3	
Eryngium campestre	1	1	2	1	1	1	1	2	1	1	1	1	2	2	.	1	.	.	
Agrimonia eupatoria	1	.	.	.	1	1	.	.	.	2	.	1	1	1	1	1	.	.	
Achillea submillefolium	.	1	.	.	.	1	.	.	.	2	1	1	.	.	2	2	.	1	
Helichrysum arenarium	1	1	1	1	2	1	1	1	1	.	1	1	1	
Convolvulus arvensis	1	1	.	1	1	1	1	1	1	.	.	1	.	

Ranunculus polyanthemus	.	1	1	1	.	1	1	.	.	.
Plantago media	.	1	2	1	.	2	1	1	1	.	.
Trifolium montanum	1	.	1	.	1	1	1	.	1	2	.	.	.
Chamaecytisus austriacus	.	1	.	.	.	3	4	1	1	1	.	2	.	.
Asperula cynanchica	1	1	2	1	1	.	.	.
Elytrigia repens	3	2	1	.	1	2	.	1	.	.
Plantago lanceolata	1	1	1	.
Artemisia austriaca	.	.	.	1	1	3
Carex praecox	4	1	.	.	.	4	1	1	.	.	4	.
Artemisia marschalliana	.	1	2	2	.	.	.	1	1

Види, які зустрічаються зрідка: *Achillea setacea* (5, 7, 13), *Acinos arvensis* (20), *Agrostis tenuis* (11, 15), *A. vinealis* (8), *Ajuga genevensis* (2, 11, 12, 19), *Anemone sylvestris* (19), *Anthoxanthum odoratum* (23), *Anthyllis macrocephala* (8, 10, 15), *Arenaria uralensis* (10), *Artemisia absinthium* (20), *A. annua* (20), *A.* (23), *Asparagus officinalis* (11, 16), *Asparagus polyphyllus* (23), *Aster amelloides* (11, 22), *Astragalus onobrychis* (22), *Bromopsis inermis* (15, 17), *Calamagrostis* (15), *Carlina biebersteinii* (9, 10, 15, 23), *Centaurea rhenana* (19), *C. scabiosa* (12, 19), *Centaureum spicatum* (16), *Cerastium arvense* (8), *Chamaecytisus ruthenicus* (1), *C. juncea* (1, 3, 11, 14, 18), *Cichorium intybus* (20), *Cleistogenes bulgarica* (20), *Clinopodium vulgare* (12), *Coronilla varia* (20), *Crinitaria linostralis* (20), *Dactylis glomerata* (12), *D. armeria* (3, 6, 14), *D. carthusianorum* (19), *D. deltoides* (13, 17, 18), *D. membranaceus* (3, 7, 13), *Echium vulgare* (6, 8), *Elisanthe viscaria* (17, 20), *Erigeron acris* (13), *Erysimum hieracifolium* (1), *Euphorbia agraria* (3), *E. virgultosa* (6, 10, 20), *Falcaria vulgaris* (6, 14, 16, 20), *Festuca pratensis* (6), *F. campanulatum* (2), *G. tinctorium* (19), *Genista tinctoria* (11, 13), *Gypsophila paniculata* (10, 17, 18), *Hieracium echinoides* (11), *H. umbellatum* (22), *H. arachnoidea* (12), *Knautia arvensis* (3, 6, 14, 15), *Koeleria grandis* (11), *Lavatera thuringiaca* (7), *Leucanthemum vulgare* (15), *Linum austriacum* (12), *Luzula campestris* (13, 22), *M. procumbens* (7), *M. sativa* (17), *Melilotus officinalis* (22), *Myosotis micrantha* (9), *Nonea rossica* (5, 10, 13, 18), *Odontites vulgaris* (16), *Onobrychis arenaria* (10, 14, 18, 21), *O. tanaitica* (12), *Origanum vulgare* (19, 23), *Otites borysthenica* (1, 3, 11, 13, 14), *Phleum phleoides* (13), *Ph. pratense* (17), *P. compressa* (13, 20), *P. bulbosa* (2, 18), *P. vulgare* (10, 15, 16, 20, 21), *Potentilla arenaria* (2), *Potentilla illyrica* (5), *Rhinanthus serotinus* (13), *Rumex acetosella* (18), *Salvia pratensis* (3, 6, 13, 14, 19), *Sedum ruprechtii* (19), *Senecio jacobaea* (12), *Seseli annuum* (19), *Stachys recta* (7, 17, 21), *Stellaria graminea* (2, 5, 17), *Syringa vulgaris* (8), *Taraxacum officinale* (1, 16, 23), *Thalictrum minus* (19, 23), *Thesium arvense* (19), *Tragopogon major* (14), *Trifolium alpestre* (16), *T. pratense* (13), *Verbascum nigrum* (1, 11), *Verbascum phoeniceum* (7, 21), *Veronica austriaca* (2, 12, 19, 23), *V. incana* (2), *V. praecox* (2, 11, 12, 21), *V. prostrata* (12, 19), *V. spicata* (11, 19), *V. verna* (2, 23), *Vicia cracca* (16), *Vicia tenuifolia* (14), *Viola arvensis* (9), *Viola hederifolia* (12).

Примітка. Номсрами позначено синтаксони: 12 – Ass. *Salvia nemorosaefestucetum valesiaca*, 13 – Sass. *S. n.-f. v. botriochoetosum ischaemii*, 14 – Sass. *Festucetum ischaemii*.

praescosis у класифікаційній схемі. Справжньо-степові угруповання союзу *Astragalo-Stipion* є фрагментарними. Вони представлені лише дво-

ма асоціаціями, одна з яких описана вперше, і зростають тільки в південній частині Київського плато.

1. Абдулова О. С Дідух Я. П. Лучно-степова рослинність еродованих схилів Придністров'я (Національний природний парк «Подільські Товтри») в аспекті її охорони // Укр. фітоцен. зб.- К., 1999,- Сер. А, вип. 3 (14).- С 10-36.
2. Геоботанічне районування Української РСР.- К.: Наук, думка, 1977- 304 с
3. Дідух Я. П., Коротченко І. А. Степова рослинність південної частини Лівобережного Лісостепу України. І. Класи *Festucetea vaginatae Helianthemo-Thymetea* II Укр. фітоцен. зб.- К., 1996- Сер. А, вип. 2.- С 56-63.
4. Дідух Я. П., Коротченко І. А. Класифікація степової рослинності Покуття // Укр. фітоцен. зб.- К., 2000- Сер. А, вип. 1 (16).-С 3-15.
5. Коротченко І. А., Дідух Я. П. Степова рослинність південної частини Лівобережного Лісостепу України. II. Клас *Festuco-Brometea* // Укр. фітоцен. зб.- К., 1997.- Сер. А, вип. 1(6).-С 20-39.
6. Куковиця Г. С., Дідух Я. П., Шеляг-Сосонко Ю. Р., Абдулова О. С. Синтаксономія лучних степів пам'яток природи республіканського значення г. Касова та Чортова // Укр. фітоцен. зб.-К., 1998.-Сер. А, вип. 2 (II).-С. 42-61.
7. Маринич А. И. Природа Украинской ССР: ландшафты и физико-географическое районирование,- К., 1985.- 222 с.
8. Маринич А. И. Киевское Приднепровье,- К.: Наук, думка, 1988,- 176 с.
9. Определитель высших растений Украины.- К.: Наук, думка, 1987.-548 с.
10. Соломаха В. А. Синтаксономія рослинності України II Укр. фітоцен. зб.- К., 1996- Сер. А, вип. 4.- 119 с.
11. Физико-географическое районирование УССР / Под ред. проф. В. П. Попова, проф. А. М. Маринича, доц. А. И. Ланько. Изд-во Киевского ун-та.- 1968,- 684 с.
12. Фіцайло Т. В. Структурно-порівняльна оцінка диференціації ценофлор Київського плато. - Автореф. дис... канд. біол. наук,- К., 2000.- 18 с.
13. Чижов М. П. Український Лісостеп.- К.: Рад. школа, 1961.-204 с.
14. Fijałkowski D. Zespoły roślinne Lubelszczyzny.- Lublin, 1991.-330 s.
15. Matuszkiewicz W. Przewodnik do oznaczania zbiorowisk roślinnych Polski.- Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 2000.- 298 s.
16. Moravec J. a kol. Rostlinna společenstva České Republiky a jejich ochroseni II Severočeskou přírodou, Priloha. 1995.- 206 s.
17. Syrenko I. P. Creation a Databases for Floristic and Phytocoenologic Researches II Укр. фітоцен. зб.- К., 1996.- Сер. А, вип. 1.-С. 9-11.

I. Korotchenko, T. Fitsailo

THE STEPPE VEGETATION OF KYIV PLATEAN REGION

Kyiv Platean Region steppe communities are represented with the meadow steppes of the Central European type. They are related to the Festuco-Brometea class, Festucetalia valesiacaе order and are presented by the three alliances (Fragario viridis-Trifolion montani, Astragalo-Stipion, Festucion valesiacaе) 7 associations and 3 subassociations. New syntaxons have been singled out the level ofl association and 3 subassociations. After due research of bigger regions their rank might be changed.